

Statslös samhällsorganisering

en demokratiutvärdering av revolutionens Spanien och
zapatistupproret i Chiapas

Abstract

Uppsatsen utforskar samhällsorganisationer utan stat, och syftar till en demokratisk utvärdering av två fall: revolutionens Spanien och zapatiströrelsen i mexikanska Chiapas. Vårt syfte är att kartlägga praktiker från dessa samhällen och försöka påvisa att de är förenliga med en stark deltagardemokrati. Fallen är sinsemellan väldigt olika, men har gemensamt att det i båda situationer funnits en stark opinion för att staten stått i vägen för demokratins realiserande. Modellen utgår från två nivåer: institutioner och värden, där institutionerna måste bygga på demokratiska värden vilka specificeras. Våra resultat tyder på att storskalig decentraliserad samhällsorganisation är möjlig att realisera, men att det trots starka demokratiska ambitioner, finns risk för elitvälde hos de aktörer som är mest drivande för samhällsförändring.

Nyckelord: Zapatist, Chiapas, demokratiutvärdering, spanska revolutionen

Antal ord: 9981

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Avgränsning	1
2	Modell	3
2.1	Metod	3
2.2	Teori	3
2.2.1	Teoretisk avgränsning	4
3	Spanska revolutionen	7
3.1	Aktörsavgränsning	7
3.1.1	Aktörslista	7
3.2	Historisk kontext	8
3.2.1	Andra republiken.....	8
3.2.2	Revolutionsutbrottet	8
3.3	Revolutionära praktiker.....	11
3.3.1	Stadsorganisation	12
3.3.2	Landsbygdsorganisation.....	13
3.3.3	Ordningsmakt	13
3.4	Demokratianalys.....	14
3.4.1	Ekonomisk demokrati	14
3.4.2	Politisk beslutsdemokrati/Organisationsdemokrati	17
3.4.3	Demokrati som livsform.....	17
4	Zapatisterna i Chiapas	19
4.1	Historisk kontext	19
4.1.1	Chiapas innan revolten	19
4.1.2	Zapatiströrelsen växer fram.....	20
4.1.3	Etablering av en autonom plattform.....	21
4.2	Zapatistiska praktiker	21
4.3	Demokratianalys.....	23
4.3.1	Politisk beslutsdemokrati/Organisationsdemokrati.....	23
4.3.2	Demokrati som livsform.....	24
4.3.3	Ekonomisk demokrati	25
5	Slutsats och reflektion	27
6	Referenser	28

6.1	Primärkällor.....	28
6.2	Sekundärkällor	28

1 Inledning

Vår avsikt med denna uppsats är att undersöka alternativa samhällsorganiseringar, hur dessa tar sig uttryck i praktiken och vilka principer som ligger till grund för deras existens. Teorier om den liberala marknadsekonomiska demokratis överlägsenhet som organisationsform finns det gott om, somliga har t.o.m. förkunnat att denna utgör det högsta stadiet i den samhälleliga utvecklingen, och att denna form garanterar de bästa kanalerna för demokrati, frihet och individens okränkbarhet. Bortom liberal teori återfinns en brokig skara 'radikala' samhällsteorier som har gemensamt att påtala demokratiska brister i de kapitalistiska staterna. De uppfattar liberal frihet som en chimär, och menar att majoriteten människor exploateras av en till antalet liten grupp aktörer.

Vi menar dock att teori är otillräckligt för att utvärdera olika organisationsformer, och kommer att ägna uppsatsen åt praktiker som kan tänkas förverkliga demokratiska bortom liberal marknadsdemokrati i två fall: spanska revolutionen och zapatistupproret i mexikanska Chiapas.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka om alternativa organisationsformer i praktiken utgöra ett alternativ till den liberala marknadsdemokratis anspråk på överlägsenhet i termer av demokrati. Vår frågeställning kan summeras i följande: "Kan man organisera samhällen utan stat demokratiskt?" Frågan befinner sig av nödvändighet på hög abstraktionsnivå, då vi ämnar fånga upp och utvärdera våra fall efter deras realisering av demokratiska värden. Vi kan således inte avfärda alternativa, för oss kanske främmande institutioner för dessa världens förverkligande.

1.2 Avgränsning

Den abstrakta frågeställningen är sett till enbart våra fall något problematisk. Vi hoppas genom dem kunna påvisa att alternativa organisationsformer möjliggör en realisering av demokrati. Om våra resultat visar annat, går det ändå inte att utesluta att andra samhällsformer kan efterleva demokratiska krav. De fall vi valt att fördjupa oss i är två samhällen som sällan behandlas i det offentliga rummet.

Det första är 1930-talets Spanien, där det parallellt med inbördeskriget pågick en social revolution. I detta samhälle fanns mängder av fraktioner, politiska organisationer och partier som spelade olika roller i händelseförloppet. Vi har valt att koncentrera oss på det som pågick i Katalonien och Aragonien eftersom dessa regioner genomgick de radikalaste sociala förändringarna.

Det andra fallet vi valt pågår fortfarande: upproret i den mexikanska delstaten Chiapas, där Zapatist rörelsen etablerat en autonom maktbas på vissa håll. I samband med Mexikos inträde i NAFTA 1994 inledde Zapatisterna sin revolt mot den mexikanska staten för att skydda indianbefolkningens rättigheter.

2 Modell

2.1 Metod

Studien är en utvärderingsanalys av våra falls demokratiska innehåll. För att syftet med att undersöka demokratiska värdenas efterlevnad i alternativa samhällsorganiseringar ska kunna uppfyllas, är det inledningsvis av högsta vikt att genomföra en operationalisering av dessa begrepp som är konsekvent och hållbar för båda våra fall. Det är väsentligt för undersökningen att vi är på det klara med vad vi avser med demokratiska värden för att intersubjektiviteten i uppsatsen ska upprätthållas. Till hjälp har vi valt en teoretisk demokratidefinition utarbetad av Lennart Lundquist som han skriver om i boken *Medborgardemokratin och eliterna*. Lundquists analysmodell kommer dock få modifieras som en följd av vårt material och val av fall. Den kompletteras vidare med deltagardemokratisk ekonomisk teori, som fortsättningsvis kallas deltagarekonomi.

2.2 Teori

Lundquist arbetar med sju komponenter i sin demokratianalys. Komponenterna är fyra folkmaktsliga: *Politisk beslutsdemokrati*, *demokrati som livsform*, *ekonomisk demokrati* och *organisationsdemokrati* - samt av tre konstitutionella: *rättssäkerhet*, *maktodelning* och *individuella rättigheter*. I båda våra fall slår vi ihop *politisk beslutsdemokrati* med *organisationsdemokrati*. Anledningen är att våra fall har den likheten att intressesfärer som tidigare varit förbehållen staten kommit att ersättas med nya organisationer vilka övertagit den politiska beslutsdemokratins uppgifter. Regering fanns visserligen hela tiden i både Katalonien och Madrid - såväl som i Mexiko City, men denna utövade under revolutionen ingen makt, och har även i zapatisternas Chiapas fall utmanats av alternativa organisationer. I någon mån implicerar begreppet 'revolution' ett regeringssubversivt element.

En avvägning vi hela tiden behövt ha i åtanke är den mellan teleologisk kontra deontologisk utvärdering, särskilt på institutionsnivå. Frågan hur omfattande t.ex. yttrandefriheten måste vara för att vara demokratiskt godtagbar får utgöra exempel. Det är få som skulle kräva totalt skydd för alla sorters yttranden och

organisationer, t.o.m. i fredstid. Exempelvis anser de flesta att det är i sin ordning att straffa människor vilka överlägger mord, att det bör vara förbjudet att hota andra, och att mened bör beivras. Somliga anser att demokratin måste skydda sig från icke-demokratiska krafter, varigenom demokratiska begränsningar kan accepteras. I en krigssituation kan dylika förfaranden anses mer godtagbara än annars. Det är exempelvis få som ifrågasätter demokratiernas brevcensur under andra världskriget. Denna typ av argumentation har dock en problematisk tendens till relativism där snart allting kan motiveras genom att det man slåss mot bara är snäppet värre. Vi instämmer i Lummis (Lundquist 2001: 90) påstående att:

Demokrati är en kritik av all centraliserad makt - karismatisk, byråkratisk, klassbaserad, militär, korporativ, partibaserad, fackföreningsbaserad, teknokratisk. Definitionsmässigt är den antitesen till all sådan makt. Även om vi kan finna andra skäl - ordning, effektivitet, kampens nödvändighet - för att rättfärdiga maktens centralisering, ger dessa inte den radikala demokratin något skäl att ge upp sin kritik: "rättfärdigad" odemokratisk makt förblir odemokratisk.

Att dra detta till sin spets innebär emellertid problem. Man skulle enligt denna logik kunna ställa analytiskt ofruktbara krav på demokratiska procedurer i situationer där ens antagonist försöker döda en. I någon mån - även om vi inte gör en demokratikomparering mellan olika sidor i en konflikt - tvingas man ändå ta ställning till alternativet. I exempelvis vissa krigssituationer vore det direkt löjeväckande att kritisera demokratiska underskott. Ett problem i sammanhanget är att all beboelig mark på jorden redan tillhör stater (av varierande demokratiska kvalitet) och att folk som försöker sig på alternativa organisationsformer mer eller mindre automatiskt hamnar i konflikt - potentiellt krig - med staten redan initialt.

Att ett idealt demokratitillstånd med största sannolikhet aldrig kommer att infrå, ger inget skäl till att förändra normen för hur demokratin bör se ut. Utifrån en anspråkslös norm blir det tvärt om mycket svårt att utvärdera huruvida den empiriska utvecklingen rör sig rätt eller fel riktning. Detta gäller dock även åt andra hållet: En modell som avfärdar allt annat än en teoretiskt perfekt demokrati är lika meningslös som den anspråkslösa normen. En modell som fastnar i sitt eget relativiserande utgör knappast något hot mot maktfullkomliga ledare, och inte heller ett steg mot en bättre demokrati. Ambitionen är således att fånga upp både mål och konsekvens.

2.2.1 Teoretisk avgränsning

På grund av utrymmesbrist kan vi ej göra någon fullständig demokratisk utvärdering av våra fall, utan tvingas koncentrera oss på vissa delar av analysen på bekostnad av andra. För frågan huruvida konstitutionalism utgör en del av demokratibegreppet föreligger ingen konsensus; vissa forskare låter konstitutionalismen utgöra en separat kategori (Lundquist 2001: 87). Vi tar ingen ställning i frågan, men har bestämt oss för att vi främst är intresserade av de

folkmaktsliga aspekterna av demokrati. Därmed bortfaller konstitutionalismen från analysen.

Lundquists abstraktionsdimension innefattar tre nivåer: värden, konstruktioner och institutioner. Även här tvingas vi på grund av utrymmesbrist modifiera Lundquist. Konstruktionsnivån kommer av oss inte behandlas explicit, utan ryms i diskussionen mellan institutioner och värden. Vi tror inte detta ska behöva göra analysen sämre i betydelsen mindre intersubjektiv, Lundquists uppdelning bör ses som täckande, utan att åstadkomma någon perfekt överensstämmelse. (Lundquist 2001: 112). Vi förtydligar med ett citat:

Någon exakt definition av de analytiska abstraktionsnivåerna, med tydliga gränser och klart angivna relationer mellan dem, är inte möjlig att åstadkomma. Istället är det den relativa placeringen efter abstraktionsgrad som avgör vad som hör till den ena och den andra nivån (Lundquist 2001: 113).

Det som då återstår av modellen är tre komponenter: *Politisk beslutsdemokrati/Organisationsdemokrati*, *Demokrati som livsform* och *Ekonomisk demokrati* - samt två abstraktionsnivåer: *värden* och *institutioner*. Dessa bildar vår utgångspunkt för demokratiutvärderingen. Nivåerna är analytiska konstruktioner som i verkligheten glider in i varandra, vi presenterar dem efter lämplighet i respektive fall.

De demokratiska värdena har i egenskap av termer varit beständiga genom århundradena (Lundquist 2001: 115). Innebörden av termerna visar dock upp en betydligt flyktigare historia, vilket försvårar den normativa analysen av demokratin. Vi anser dock inte att behovet av några exakta definitioner av termerna är akut trängande. En viss eklekticism med olika tolkningar utgör snarare en förutsättning för demokrati, sett som en process. Olika - även sinsemellan motstridiga - fenomen måste kunna få härledas till samma värden, där såväl temporal som spatial variation alltid förekommer. Processvärdena är i detta avseende centrala i dubbel bemärkelse; å ena sidan ska de möjliggöra substansvärdenas realisering, å andra sidan får samtliga värden sin institutionella form just genom processvärdena. De är således både förutsättning för - och resultat av - värdenas tillämpning. Med alltför specifikt definierade värdebegrepp blir demokratibegreppet statiskt och snart obsolet. Vi väljer att göra det enkelt för oss på denna punkt, och kopierar helt sonika Lundquists värdeuppsättning, som - enligt honom själv - består av de värden som är viktigast och mest frekvent förekommande i demokratidiskussionen (Lundquist 2001: 118). Tidsspannet som förflutit sedan spanska revolutionen är i demokratihistoriskt sammanhang relativt litet, så vi anser oss kunna göra revolutionärerna rättvisa - åtminstone någorlunda väl - med samma värdebegrepp som tillämpas för analysen av modern demokrati.

Värdena är åtta till antalet. Hälften ger demokratin substans, medan hälften tillgodoser kravet på acceptabel process för att nå substansen. Olika demokratidoktriner betonar värdena olika mycket (Lundquist 2001: 120); vissa doktriner har därtill ytterligare värden. Substansvärdena är *jämlikhet*, *frihet*, *solidaritet* och *rättvisa*. Processvärdena är *öppenhet*, *ömsesidighet*, *diskussion* och *ansvar* (Lundquist 2001: 116 & 138).

Värdena avser i första hand den politiska beslutsdemokratin, men är också viktiga för de övriga komponenterna. För analysen av den ekonomiska demokratin lånar vi in deltagarekonomisk teori som kompletterar Lundquists värden: Denna betonar följande:

- *rättvisa*, sett som ekonomisk belöning i proportion till ansträngning och uppoffring,
- *självförvaltning*, sett som att envar bör ha beslutsfattande makt i förhållande till hur mycket beslutet påverkar densamme,
- *solidaritet*, som i omsorg och ansvar för andras välbefinnande,
- *ekonomisk effektivitet*, d.v.s. graden av måluppfyllelse i förhållande till resursanvändning samt
- *mångfald* i levnadssätt (Albert - Hahnel 2002: 7f).

Teoretiskt finns det risk att Lundquists demokrativärden kolliderar med den deltagarekonomiska. I praktiken tror vi dock att risken är liten, beroende på att modellerna är så pass besläktade. Något man måste ha i åtanke är att deltagarekonomin är en modern demokratidoktrin, och att omfattande teknologisk och utbildningsmässig utveckling skett sedan spanska revolutionen. Det är således tveksamt huruvida doktrinen krav direkt kan tillämpas på detta fall; en generös tolkning får anses berättigad.

3 Spanska revolutionen

3.1 Aktörsavgränsning

Omständigheterna under tiden för den spanska revolutionen skapade stor splittring bland de aktörer som var framträdande i revolutionens utveckling och fall. Den stora frågan som skapade denna splittring var om den sociala revolutionen kunde integreras och utvecklas parallellt med inbördeskriget mot fascisterna eller om allt fokus skulle ligga på att gå segrande ur kriget. Bland partierna och organisationerna som utgjorde den andra republikens traditionella centralmakt fanns en bred konsensus om att republikens fortlevnad var det primära, och därmed sågs revolutionen som ett hinder i kriget mot fascisterna (Beevor 2006: 17f). Till detta antirevolutionära förhållningssätt anslöt sig även det spanska kommunistpartiet (PCE).

Då vår avgränsning innefattar den sociala revolutionens praktiker ligger fokus på drivande aktörer bakom revolutionen. Uppsatsen kretsar främst kring de två fackliga organisationerna CNT och UGT och deras roll i omvälvningen av samhället och produktionsmedlen.

Utöver dessa två fackliga organisationer finner vi även den spanska anarkistfederationen (FAI), nära kopplad till CNT, som betydelsefull för vårt uppsatsämne.

3.1.1 Aktörslista

CNT – *Confederación Nacional de Trabajo*, den Nationella arbetarkonfederationen var en anarkosyndikalistisk landsorganisation. Efter kaotiska händelser i Barcelona bildades CNT 1910 då den frihetliga rörelsen, inspirerad av fransk syndikalism, arbetade om sina strategier (Beevor 2006: 35f). Medlemsantalet för CNT uppgick till ca 700 000 år 1919 (Beevor 2006: 36) och var mer än fördubblat 1934 då siffror från staten räknade till 1 580 000 medlemmar (Beevor 2006: 48).

FAI – *Federación Anarquista Ibérica*, Spanska anarkistfederationen var en anarkistisk organisation med täta band till CNT. Bildades av renläriga anarkister 1927 i polemik mot de moderata element inom CNT som ökade sin ställning.

UGT- *Unión general de Trabajadores*, Arbetarnas allmänna förbund var den socialistiska landorganisationen knuten till Spaniens socialistiska arbetarparti

(PSOE). Medlemsantalet växte till 160 000 under åren 1913-1918, som präglades av hög inflation (Beevor 2006: 36). Statens officiella siffror 1934 angav medlemsantalet 1 440 000 (Beevor 2006:48).

3.2 Historisk kontext

Beevor (2006: 25) tar upp tre viktiga konfliktlinjer i den spanska historien: Klassmotsättningar, auktoritärt styre kontra frihetlig ingivelse, samt centralism gentemot regionala strävanden.

I mitten av 1800-talet hade det växt fram en del icke-politiska fackföreningar. Anarkismen fick tidigt fotfäste som politisk kraft i den spanska arbetarrörelsen, troligen mycket p.g.a. dessa idéer var kompatibla med den starka regionalismen. De tidiga anarkisterna utgjorde ett starkt moraliskt alternativ till de i hög utsträckning korrumpade politikerna, då det frihetliga budskapet ”ofta spreds av asketiska, ofta helgonlika gestalter och att de omvända upphörde att bruka tobak och alkohol och slutade vara otrogna” (Beevor 2006: 33). Den marxistiska socialismen spreds långsammare, mycket p.g.a. denna skolas betoning på centralism (Beevor 2006: 34). Det agrara samhället lämpade sig dåligt för Marx’ historiska determinism, som utgår ifrån att en omfattande kapitalistisk industrialisering måste äga rum innan det kommunistiska samhället går att förverkliga (Beevor 2006: 34). Mot slutet av 1800-talet fanns det en betydande motsättning mellan dessa två skolbildningar.

3.2.1 Andra republiken

Decennierna fram till 1930-talet präglades av oroligheter, storstrejker, blodsutgjutelser och en alltmer försvagad centralmakt. Kungens makt underminerades i högt tempo tills det 1931 stod klart att han inte längre kunde sitta kvar. Republiken ställdes dock omedelbart inför svåra problem: krigsmakten behövde omorganiseras, Katalonien och Baskien gjorde anspråk på autonomi, samtidigt som den stora depressionen i världsekonomin inte visade några tecken på återhämtning. Våldsamma antiklerikala stämningar spreds och kyrkor brändes, med efterföljande undantagstillstånd (Beevor 2006: 46f). Anarkisterna splittrades i två läger: FAI som ohämmat ville försöka driva på en social revolution, samt de som ville fokusera på den fackliga kampen inom ramarna för den liberala demokratin (Beevor 2006: 49). Samtidigt försökte högern iscensätta en statskupp, vilket misslyckades. Två nyval kom att följa 1933 och 1936, där center-vänsterkoalitionen *folkfronten* segrade (Beevor 2006: 57). Valresultatet var omöjligt att acceptera för högern, som åter försökte kuppet staten.

3.2.2 Revolutionsutbrottet

Den fascistiska revolten innebar startskottet för den revolutionära process som sedan skulle komma att ta vid. Revolutionens epicentrum var Kataloniens huvudstad Barcelona. Generalitetets (Kataloniens regering) president vägrade den 18 juli att lämna ut vapen till CNT, detta trots att presidenten kände till att militärkuppen inletts i Marocko och Sevilla, samt sett bevis för revoltplaner i Barcelona. CNT hade dock ingen avsikt att låta politikerna avgöra stadens öde, utan dess lokala försvarskommittéer började på egen hand erövra vapenförråd (Beevor 2006: 91f). När revolten inleddes morgonen därpå stod arbetare från CNT och UGT redo, tillsammans med medlemmar av marxistpartiet POUM, FAI och stalinistpartiet PSUC. Under den föregående natten hade den republikanska/revolutionära sidan effektivt byggt barrikader, rekvirerat motorfordon samt tillverkat hemmagjorda handgranater med hjälp av erövrad dynamit (Beevor 2006: 92). När revolten morgonen den 20 juli helt hade krossats, hade fackföreningarna kontroll över staden genom sina beväpnade medlemmar. Ingen statlig styrka kunde längre göra anspråk på våldsmonopol (Beevor 2006: 134).

CNT gjorde under den föreliggande tiden för revolten inga försök till ockupering av fabriker, regeringsbyggnader eller militära anläggningar (Getman-Eraso 2008: 105). Det fanns inga tidigare planer av en överväldigande offensiv från CNT:s sida, men de såg nu sin möjlighet att driva på den revolution de sedan länge predikat för (Getman-Eraso 2008: 109). En omfattande expropriering av den katalanska industrin inleddes. Den forna ägarklassen flydde i stor utsträckning Katalonien. I andra fall gick den under jorden med fruktan för arbetarvedergällning för tidigare umbäranden. En anarkosyndikalistisk källa uppgav att cirka en tiondel av den forna ägarklassen stannade kvar öppet (Seidman 1982: 416).

Vid denna tidpunkt uppstod en omfattande splittring inom anarkisternas läger. De mer moderata krafterna inom CNT ansåg att läget inte var tillräckligt stabilt för ett avskaffande av staten och upprättandet av det frihetliga samhället (Beevor 2006: 133). De radikalare anarkisterna inom CNT ansåg däremot att tidpunkten var mogen för en revolutionär samhällsomvandling och införandet av libertariansk kommunism (Getman-Eraso 2008: 109). En konferens med 2000 representanter från lokala CNT-federationer hölls hastigt sammankallad. Efter en omröstning vann den sidan som ännu inte såg läget tillräckligt stabilt för ett avskaffande av staten. Det är anmärkningsvärt att CNT - som för första gången hade möjlighet att avskaffa staten helt och hållet – valde att tills vidare behålla den. Den huvudsakliga orsaken till detta var pragmatisk – det fascistiska hotet var överhängande och man var tvungen att enas med andra fraktioner vilka inte såg statsmaktens avskaffande som något mål. Anarkisterna hade vid en kongress i Zaragoza några veckor tidigare kommit fram till detta förhållningssätt. (Beevor 2006: 134). Att i detta läge förespråka fullständig revolution skulle äventyrat koalitionen i inbördeskriget – en farhåga som snart skulle komma att realiseras ändå.

Några dagar efter att revolten slagits ner träffade representanter från CNT den katalonska presidenten Companys i hans palats. CNT:s syndikatkommittéer sågs vid det här laget som den generella auktoriteten i samhället. Generalitetet erhö

inte längre någon kontroll i Katalonien vilket även Companys erkände (Getman-Eraso 2008: 109). Som en följd av mötet och CNT:s beslut att gå ihop med andra fraktioner bildades CCMAC – Centralkommittén för Kataloniens antifascistiska milis, vilken skulle styra Katalonien.

Kommittén var ett initiativ av frihetliga för att styra Katalonien. Av de 15 platserna i kommittén intogs dock endast fem av anarkisterna, vilket inte stod i proportion till deras storlek. Anledningen till detta var att anarkisterna önskade bli bemötta på motsvarande sätt i regioner där andra fraktioner innehade majoritet. Därför överläts flera platser till andra minoritetspartier (Beevor 2006: 135). Av de fem frihetliga platserna innehölls tre av representanter från CNT respektive två från FAI. Den socialistiska fackorganisationen UGT innehöll 3 platser medan POUM, bondeorganisationen samt stalinisterna fick varsin plats. De vänsterborgerliga partierna erhöll de resterande fyra (Morrow 1976: 62). Även om det fortfarande var den autonoma katalanska regeringen, generalitatet, som erhöll den formella makten var det den antifascistiska kommittén som skötte de flesta samhällstjänsterna (Beevor 2006: 135).

Under sensommaren/hösten 1936 genomlevde den sociala revolutionen sina glansdagar. Sedermera blev revolutionen utsatt för attacker både från den centrala och katalanska regeringen (Morrow 1976: 123). Bristen på sammanhållning och acceptans från centralregeringen utgjorde ett stort problem. CNT:s och UGT:s kooperativ erhöll varken kredit eller utländsk valuta från centralregeringen i Madrid vilket kraftigt förhindrade produktionstillväxt (Beevor 2006: 140). Ironiskt nog var det främst de sovjettrogna partierna som hårdast motsatte sig samhällsrevolutionen. PCE (spanska kommunistpartiet) och PSUC (katalanska kommunistpartiet), vilka gradvis alltmer kom att kontrolleras av Komintern, fick stor medelklassanslutning p.g.a. denna hållning (Beevor 2006: 138).

Motsättningarna mellan revolutionärerna och antirevolutionärerna, d.v.s. de som såg försvarandet av republiken som det primära, gjorde sig mer och mer tydliga ju längre inbördeskriget led. Kring denna konfliktlinje skulle de senare gå segrande ur (Beevor 2006: 139). I september 1936 tog Largo Caballero, ledare för socialistpartiet PSOE, över premiärministerposten i en regeringskoalition som nu även innefattade kommunisterna. Anarkisterna erbjöds också att ingå i regeringen, något som inte förverkligades trots att ”Anarkisterna hade i tysthet erkänt nödvändigheten av central samordning och samarbete i ett konventionellt krig” (Beevor 2006: 179). Denna mer eller mindre framtvingade acceptans hos anarkisterna inför parlamentarismen tog sig tydligare i uttryck i Katalonien. I slutet av september bildade den praktiskt styrande kommittén, CCMAC, regering tillsammans med generalitatet. Det betydde nu att anarkisterna satt i regering tillsammans med sina ärkefiender från det stalinistiska partiet PSUC. Anarkisterna kallade visserligen regeringen för en regional försvarskommitté men i och med bildandet av regeringen höll nu anarkisterna på att förlora sin maktställning (Beevor 2006: 180).

Kommunisternas ökade inflytande mötte ständigt motstånd från de frihetliga anarkisterna (Beevor 2006: 298). Kommunisternas kontroll över den republikanska armén växte. Samtidigt pågick en förföljelse av andra partier och organisationer (Beevor 2006: 300ff). Förföljelserna tog sig bland annat i uttryck

av en censur mot CNT, FAI och POUM. Detta till trots att representanter från dem fanns representerade inom de styrande regeringarna (Morrow 1976: 124f). I februari 1937 beordrade centralregeringen i Madrid att alla tyngre vapen skulle samlas in. I mars beordrades arbetarorganisationerna att samla in både stora och små vapen och sedan överlämna dem. I april utvidgades detta till att gälla Katalonien varpå regeringsmakten avväpnade arbetarorganisationerna som kontrollerade Barcelonas gator. Regeringsmakten gav anledningen att samtliga vapen behövdes vid krigsfronten, något som stämde dåligt överens med verkligheten då städerna som tidigare kontrollerades av arbetarna istället övertogs välbeväpnade polisstyrkor (Morrow 1976: 129f).

Det spända läget utvecklades i maj till öppna strider på Barcelonas gator där regeringsstyrkorna tillsammans med stalinistiska PSUC stred mot CNT, FAI och POUM med ungdomsförbund deltagande på respektive sidor (Beevor 2006: 306). Med risken för ett inbördeskrig inom den republikanska sidan i åtanke förhandlade CNT och FAI med regeringen för att få stopp på striderna. Detta trots att anarkisterna höll omkring 90 procent av Barcelona (Beevor 2006: 308f). Kort efter striderna avgick Largo Caballero som Spaniens premiärminister efter att koalitionen spruckit. Anarkisterna uttalade fortfarande sitt stöd för honom men krisen ledde till ett allt större kommunistinflytande i centralmakten (Beevor 2006: 313f). Den sociala revolutionen hade nu inte längre något inflytande i politikens maktrum. I takt med fascisternas framgångar i inbördeskriget utplånades mer och mer av revolutionen i Katalonien. Barcelona kapitulerade för fascisterna i januari 1939 (Morrow 1976: 12).

3.3 Revolutionära praktiker

De handlingar som vi valt att utvärdera låter sig inte per automatik inringas och avgränsas. Vad som bör kategoriseras som revolutionär praktik, stundens möjlighet för lycksökare, respektive nödvändiga åtgärder för att undgå förlust i inbördeskriget är - precis som förloppets aktörer vittnar om - en högst kontroversiell och politisk fråga. En naturlig utgångspunkt är att de organisationer som stödde revolutionen utgör uppsatsens fokus. Som vi redan nämnt innefattar analysen CNT/FAI:s och UGT:s aktiviteter. Gemensamt för dessa organisationer är deras (delvis) ideologiska grund: Att bygga en ny samhällsordning bortom kapitalismens ramar. CNT kallade sin framtidsvision för "libertariansk kommunism" (Getman-Eraso 2008: 94), vilket vi har valt som utgångspunkt för utvärderingen av revolutionens praktiker. En definition på "libertariansk kommunism" hämtar vi från Burnett Bolloten som skriver teorin förespråkar en minimalisering av staten, avskaffandet av privat egendom och kapitalism för att istället gynna gemensamt ägande av produktionsmedlen, direktdemokrati och självbestämmande (Bolloten 1991: 65).

3.3.1 Stadsorganisation

I och med den fascistiska revolten igångsattes det en omfattande expropriering av industrin i de områden som skulle komma att utgöra navet i revolutionen. I Katalonien - som utgjorde Spaniens mest ekonomiskt utvecklade region - hamnade en stor del av industrin under arbetarnas kontroll (Seidman 1982: 409). Tillvägagångssättet innebar att arbetare tillsammans med CNT:s eller UGT:s militanter - beslagtog produktionsmedel och återsatte dessa i drift. Ofta skedde detta fredligt eftersom de forna ägarna i de flesta fall redan hade försvunnit eller gått under jorden. Stora fabriker (med fler än 100 arbetare) kollektiviserades i de flesta fall. Kollektiven styrdes genom fabriksråd, ofta bestående av både CNT:s och UGT:s militanter, vilka tillsattes genom röstning bland fabriken arbetare (Seidman 1982: 416). I de fall då de forna ägarna inte flytt Katalonien eller gått under jorden och fabriken var liten (med färre än 50 arbetare) tillsattes ofta en kontrollkommitté av CNT och UGT, som ofta tillsammans med ägaren fattade de operativa besluten (Seidman 1982: 416).

Inte bara de samhällsägda fabrikerna övertogs av arbetarna i samröre med CNT och UGT utan även arbetare inom privata företag tog över kontrollen och initierade gemensamt ägande. Katalonien tillsammans med Aragonien var de regioner där förändringarna var mest omfattande. Uppemot 70 procent av arbetsstyrkan ägnade sig här åt kooperativ verksamhet. Tillsammans med kontrollen över stora delar av industrin och företagen tog kommittéerna över de allmännyttiga tjänsterna (Beevor 2006: 139). Inom järnvägen och tunnelbanan rapporterade den ansvariga CNT-UGT-kommittén om hur arbetarnas löner höjts som en följd av att direktörlönerna och onödiga arbetsuppgifter avskaffats (Morrow 1976: 63).

Fackföreningarna initierade en omfattande rekonstruktion av den katalanska industrin. Revolutionärernas förhoppningar; att alla arbetare skulle sluta upp och solidariskt arbeta extra hårt för att vinna inbördeskriget, infriades inte. Majoriteten av medlemmarna i CNT var nya och hyste sannolikt inte några djupare anarkistiska övertygelser. Mer troligt är att de nyligen gått med i organisationen för att den lyckats åstadkomma förbättringar för medlemmarna på deras arbetsplatser och för att staten var kraftigt försvagad. Ett medlemskort i en fackförening blev i princip nödvändigt för att klara vardagen i revolutionens Barcelona (Seidman 1982: 416).

Detta innebar att ledarna inom CNT och UGT ställdes inför ett intrikat dilemma. Om arbetarklassen - som de sade sig representera - inte ville arbeta; hur skulle man då få fram materiel och förnödenheter till fronten för att bekämpa fascisterna? Man inledde en omfattande propagandaoffensiv för att få igång produktiviteten i fabrikerna. I flera fall återställdes även efter diskussioner de tidigare så hatade ackordslönerna. Flera fall av maskning, oskäligen sjukfrånvaro och t.o.m. stöld från arbetsplatser noterades. Tydligt är att de frihetliga idealen i den alltmer trängda situationen fick kompromissas bort för kampens nödvändighet, med inspektörer, löneskillnader, hälsokontroller vid sjukfrånvaro o.s.v.

3.3.2 Landsbygdsorganisation

I likhet med arbetarnas expropriering av företagen och industrin igångsattes även en kollektivisering av jorden strax efter den fascistiska revoltens början. Bönder inom republiken tog över mark som tidigare ägts av stora godsägare. Även om kollektiviseringen av lantbruken är en omtalad praktik under den spanska revolutionen nådde den inte samma omfattning som övertagandet av industrin. I Katalonien skedde ingen större kollektivisering utan det område där praktiken fick störst fotfäste var det närliggande Aragonien där uppåt 40 procent av marken övertogs och det fanns uppåt 600 lantbrukskollektiv (Seidman 2000: 211, Beevor 2006: 141). Att Aragonien blev det område med den mest omfattande lantbrukskollektiviseringen kan ses som en följd av att de miliser som tågade genom regionen mot krigsfronten spred sina idéer om den libertarianska kommunismen (Seidman 2000: 211). Dessa miliser utgjordes av militanter från organisationer såsom CNT, POUM och FAI och kom ursprungligen från Katalonien. De spred sina visioner om det gemensamma ägandet och såg även jordbrukskollektiven som den effektivaste försörjningsformen för milistrupperna.

De flesta av kollektiven organiserades av medlemmar ur CNT. I en del fall pågick samarbete med UGT då dessa sett fördelen med kollektiviseringar på de ställen där jorden var mindre bördig och det därmed skulle fungera bättre praktiskt (Beevor 2006: 141).

I de byar som miliserna anlände till och som genomgick en kollektivisering anordnades val till de bykommittéer som skulle organisera produktionen. De skötte även övertagandet av storgodsens mark samt tillgångar i form av t.ex. boskap och redskap. Ägandehandlingar brändes i förmån för kollektiven (Morrow 1976: 64).

Kollektiviseringen av jorden mötte på flera problem och gick inte lika enkelt som den av fabrikerna och industrierna. Miliserna från Katalonien möttes av en skepsis från bönderna i Aragonien som var misstänksamma inför kollektiviseringen. På flera håll framtvingades en kollektivisering av miliserna som såg kollektiven som en nödvändighet för att fronterna och även städerna skulle livnäras. I vissa fall ledde det till våldshandlingar. Många av de byar där en kollektivisering genomfördes blev inte fullständigt kollektiviserade då det uppstod en splittring mellan de som var för respektive de som var emot. De fattiga och jordlösa bönderna var dem som var mest positivt inställda till kollektiviseringen. I vissa byar som var delade mellan de som frivilligt ingick i kollektiven och de som stod utanför försökte man att inte framtvinga en kollektivisering. Istället väntade man tills kollektiviseringen gav resultat. Det var också de kollektiven som uppkom på detta sätt och således inte var framtvingade som visade sig fungera bäst (Beevor 2006: 141). Undersökningar av kollektiviseringarna har påvisat att de fattiga bönderna i Aragonien gynnades av dem och produktionen i Aragonien ökade samtidigt med en femtedel (Beevor 2006: 141f).

3.3.3 Ordningsmakt

I och med övertagandet och kontrollen över fabrikena och produktionen beväpnades arbetarna för att försvara revolutionen. Vapnen som insamlats när den fascistiska revolten slogs ner delades ut till medlemmar av organisationerna (Beevor 2006: 134). Ordningsmakten hamnade således även den i arbetarnas händer. Runtom i Barcelona hängde arbetarorganisationernas banderoller på byggnaderna vilket påvisade arbetarkontrollen över staden. Framförallt CNT:s rödsvarta fana var ett tydligt inslag då CNT var den största organisationen i Barcelona. Stora hotell togs över och inrättades till högkvarter, eller som i Hotel Ritz fall användes som offentlig matsal av CNT och UGT dit behövande kunde komma och äta. Lägenheter som tidigare bebotts av de rika fungerade som uppehåll för flyktingar som tvingats bort från sina hem av fascisternas frammarsch (Beevor 2006: 137f).

Utöver de arbetarpoliser som upprätthöll ordningen i städerna stod de revolutionära organisationerna för trupper vid gränskontrollerna samt miliser vid krigsfronten. De milisstyrkor som stred mot fascisterna vid krigsfronten utgjorde till största del av förband från CNT och UGT men de flesta partier hade även sina egna arbetarmiliser. Soldaterna betalades av sina egna lokala organisationer och lönen var densamma som för en rutinerad arbetare. Hos de anarkistiska miliserna var demokratin en grundprincip. Där var det upp till manskapet att välja sina officerare och även att döma dem med bristande disciplin (Beevor 2006: 155f).

3.4 Demokratianalys

Det föreligger vissa problem med att ge den spanska revolutionen rättvisa i termer av demokratisk utvärdering. Hänsyn måste tas till situationen av inbördeskrig som hela tiden präglade revolutionens aktörer. Således blev revolutionärerna tvingade till att balansera mellan kort- och långsiktiga mål, och tvingades ta ställning till att slåss för eller emot republiken. Vidare rör sig revolutionen över ett väldigt kort tidsspann, med avtagande intensitet under begränsade former. Marknadsekonomin behölls nästan uteslutande även i Katalonien med hänvisning till kampens nödvändighet.

De olika aktörerna vi har studerat som utgångspunkt för revolutionens praktiker har på flera punkter ideologiska motsättningar. Ett tydligt exempel på det är CNT:s anarkosyndikalistiska syn kontra UGT:s socialistiska ideologi. Därmed innehåller revolutionens praktiker interna motsättningar vilket försvårar en fullständigt enhetlig analys av demokratin. För att kunna genomföra analysen väljer vi att plocka bort aktörsfokuset och istället fokusera direkt på de praktiker som vi med hjälp av empirin har beskrivit i det föregående kapitlet.

3.4.1 Ekonomisk demokrati

Den deltagarekonomiska skolan stipulerar värdena rättvisa, självförvaltning, solidaritet, effektivitet och mångfald. Rättvisprincipen är troligtvis bland de svårare att utvärdera p.g.a. ansträngningens högst subjektiva natur. Det går ändå att härleda tänkandet om rättvisa och självförvaltning till revolutionens kollektiveringar: arbetarna på respektive arbetsplats är de som bäst vet hur arbetsplatsen ska skötas. Någon annan – mer demokratisk – aktör för drivandet av arbetsplatser är svår att föreställa sig när ägarna försvunnit och staten saknar auktoritet, oavsett demokratidoktrin. Principen är inte att alla ska ha exakt lika mycket att säga till om, utan istället att alla ska ha bestämmanderätt som står i proportion till hur mycket personen påverkas av beslutet som fattas. Beavor (2006: 139) beskriver kollektiviseringen som demokratiskt föredömlig, med betoning på den ekonomiska mångfalden:

Kollektiven i det republikanska Spanien liknade inte de statliga kollektiven i Sovjetunionen. De var grundade på ett gemensamt ägande och brukande av jorden eller fabriken. Jämsides med kollektiven fanns inte bara samhällsägda industrier, som hade övertagits och omstrukturerats av CNT och UGT, utan även privata företag som gemensamt ägdes och kontrollerades av arbetare. Det fanns även kooperativ som sålde produkter från enskilda småbrukare och hantverkare.

I Aragonien fick alla bönder som inte ville ingå i kooperativ behålla så mycket jord som en familj kunde bruka utan att anlita ytterligare arbetskraft (Beavor 2006: 141f), vilket vi anser rimma väl med värdena rättvisa, självförvaltning och mångfald.

Andra författare pekar på en alltför stor klyfta mellan fackföreningarnas militanta – ’medvetna’ – spjutspets, och alla nya medlemmar som upptogs i CNT i samband med revolutionen, vilka knappast var några ideologiskt övertygade anarkosyndikalister. När fackförbunden tog makten över produktionen ställdes dessa inför nya problem. Många arbetare fortsatte sin traditionella klasskamp: maskning, stölder, omotiverad sjukfrånvaro etc. fortgick även efter att arbetarnas representanter tagit makten över produktionen (Seidman 1988: 198f, 203).

Ur demokratianalytisk synpunkt är detta synnerligen intressant. Att fackförbunden, som ska representera arbetarnas åsikter (mycket lön för lite arbete) samtidigt sitter på den motsatta sidan av förhandlingen (lite lön för mycket arbete), liknar demokratiskt tveksam korporativism. Samtidigt bör denna motsättning inte överdrivas. Lönerna höjdes (Seidman 1988: 197) och förhållandena på arbetsplatserna förbättrades (Seidman 1982: 421) i flera sektorer. Fackförbunden betonade effektivitet och ’vetenskaplig’ produktionsorganisering i form av Taylorism (Seidman 1982: 420). Denna standardisering överensstämmer dåligt med deltagarekonomins krav på varierande arbetssysslor och jämlik delning av de utvecklande sysslorna. Effektivitetsbetoningen var särskilt stark, troligtvis p.g.a. det pågående inbördeskriget. Demokratien som helhet blev klart lidande av ensidig betoning på detta värde.

De självförvaltande konsument- och producentråden är de centrala institutionerna som demokratien bör realiseras genom, menar deltagarekonomin. Varje kollektiv fattar beslut över sin egen verksamhet och utgör hårddraget sin

egen suverän i en övergripande konfederation. Detta ideal realiserades delvis. Deltagarekonomin ställer i dylika fall ganska stränga krav på mekanismer mot maktkoncentration. När fabriker och verkstäderna kollektiviserades valde arbetarna i de flesta fall ett råd som sedan fattade de operativa besluten för verksamheten. Förfarandet har större likheter med representativ ekonomisk demokrati - om än på mer lokal nivå - än med deltagarekonomin. Tekniker och fackliga administratörer åtog sig mycket av planeringen och utvärderingen för verksamheten. Deltagarekonomin utgår ifrån att människor växer med ansvar. Balans mellan monotona och utvecklande arbetsuppgifter är därigenom en annan del av denna deltagarekonomiska hörnsten. Denna måste fungera som ett skydd mot bildandet av ett administrativt elitskikt inom kollektiven. Deltagarna måste få en likvärdig andel av de givande och stärkande sysslorna, så att samtliga deltagare kan internalisera värdena. Belöning baserad på ansträngning och uppoffring för arbetsinsatser är ett krav som deltagarekonomin ställer upp för att realisera rättvisan och självförvaltningen.

Fabriksråden är en institution som får anses grundläggande för den ekonomiska demokratin, då det är genom dessa som arbetarnas makt över sin arbetsplats säkerställs. För den ekonomiska demokratin, som i vårt fall får anses central i hela analysmodellen, utgör detta ett klart frågetecken. De lokala variationerna tycks ha varit väldigt stora; på vissa platser fungerade arbetar- och bondestyret väl, medan det i genomförandet av detta på andra platser uppenbarade sig tydliga problem. På vissa platser tvingade militanter fram kollektiviseringar (Beevor 2006: 141), vilket är helt oacceptabelt ur demokratisk synvinkel. Många av arbetarna dök inte upp på fabriksmötena när dessa inte förlades på arbetstid (Seidman 1988: 194). Huruvida detta problem ska tillskrivas CNT och UGT eller ickedemokratiska arbetare blir en viktig fråga. Går det att beskylla undermålig demokrati på medborgarna som kollektiv? Och om medborgarna är problemet, vad kan då lösningen vara? Om samtliga demokratikomponenter förutsätter varandra, hur gör man då för att stärka demokratin? På dessa frågor kan vi inte ge något slutgiltigt svar. Att förlägga fabriksmötena till arbetstid får anses vara en god demokratisk åtgärd, som stärker de demokratiska processvärdena ömsesidighet, diskussion och ansvar, utan att kompromissa bort andra värden.

De tidigare så hatade ackordslönerna avskaffades fort när fackföreningarna tagit kontrollen över produktionen. Det dröjde dock inte många månader innan man återinförde ackorden och andra produktionsincitament, efter fall i produktionskvoterna (Seidman 1988: 195f). Detta gjordes motvilligt, och skulle kunna ses som en institution för att åstadkomma belöning baserad på ansträngning och uppoffring, men vid närmare eftertanke är överensstämmelsen dålig. En individ kan mycket väl anstränga sig mer, men ändå prestera ett sämre resultat än en annan. Ackordslönerna ska istället ses som effektivitetstjänande. Kontrollmekanismerna infördes i form av flera institutioner: obligatoriskt läkarintyg för betald sjukfrånvaro, arbetsplatsvakter som kroppsvisiterar arbetare för att undgå stölder från arbetsplatserna (Seidman 1988: 198ff). Dessa institutioner är svåra att förena med ansvar, och strider med sin klara hierarki (kontrollerande kontra kontrollerade människor) mot självförvaltningsvärdet.

3.4.2 Politisk beslutsdemokrati/Organisationsdemokrati

I det revolutionära Spanien flöt den politiska beslutsdemokratin i hög grad ihop med den ekonomiska demokratin, då fackföreningarna blev de viktigaste institutionerna för samhällsorganisering. CNT/UGT blev basen för den ekonomiska delen av revolutionen, knuten till arbetsplatserna, där demokratiska principer verkar ha haft stort genomslag. Den anarkosyndikalistiska historieskrivaren Gaston Leval (1975) menar att processvärdena fullständigt genomsyrade samhället på den aragoniska landsbygden:

The assemblies were public, the objections, the proposals publicly discussed, everybody being free, as in the syndical assemblies, to participate in the discussions, to criticise, propose, etc. Democracy extended to the whole of social life. In most cases even the individualists could take part in the deliberations. They were given the same hearing as the collectivists.

Samtidigt kan man inte negligera tveksamheterna. Den politiska och militära sidan av revolutionen präglades inte av samma folkmaktsliga process. FAI var en mycket hemlighetsfull organisation och saknade helt institutioner för de demokratiska processvärdenas realisering. Miliserna däremot var organiserade kring helt direktdemokratiska procedurer, med diskussion, omröstning och delegation i vilken representanternas mandat var direkt återtagbara. Att demokratiska organisationer samarbetar med icke-demokratiska organisationer kan i många fall vara problematiskt. Vi anser dock inte att denna problematik är av principiell natur, d.v.s. om den demokratiska organisationens medlemmar anser att man bör samarbeta, undermineras inte demokratin per automatik. Om man återkopplar samarbetet finns det risk att öppenheten undermineras, och därigenom att även de andra processvärdena påverkas negativt. Substansvärdena torde inte påverkas mer än indirekt, eventuellt med undantag för jämlikheten, där hemlighetsmakeriet kan innebära att vissa individer inom den demokratiska organisationen får tillgång till mer information än andra.

3.4.3 Demokrati som livsform

Komponenten demokrati som livsform är svår att göra en enhetlig utvärdering av på grund av krigets natur. Revolutionens livsform och inbördeskrigets livsform växer ihop till en polarisering av kraftiga mått. Vid fronterna arkebuserades fascistiska soldater, i byarna och städerna brändes kyrkor och politiska motståndare avrättades på gatorna, främst under revolutionens inledning. Detta stämmer dåligt överens med värden som tolerans, ömsesidig respekt och tillit

vilka brukar tilläggas för denna komponent (Lundquist 2001: 89). Samtidigt var Barcelona under hösten 1936 en stad full av optimism. Formella tilltal upphörde, utlänningar välkomnades och dricks återlämnades med motiveringen att det korrumperade både givare och mottagare (Beevor 2006: 137). Flera betraktare beskriver jämlikheten som nästintill total.

Den avgrundsdjupa polariseringen bidrog med största sannolikhet till att demokratiska värden, kanske främst solidaritet, realiserades inom den egna sidan, medan motståndarsidan behandlades tämligen brutalt utan hänsyn till demokratiska värden. Att peka ut någon särskild aktör som ansvarig för bristen på respekt mellan de stridande sidorna förefaller också svårt. Klart är åtminstone att den fascistiska sidan per definition är antitesen till demokrati, eftersom den motsäger sig hela idén med folkmakt.

Yttrandefriheten är kanske den viktigaste institutionen för att säkerställa demokrati som livsform. Denna var i den negativa bemärkelsen i princip total, eftersom regeringen saknade auktoritet att upprätthålla lagar med. I positiv bemärkelse (vad som faktiskt kunde sägas utan repressalier) var den - liksom i alla samhällen - villkorad. Denna kopplas särskilt starkt till öppenhetsvärdet, vilket måste tillgodoses innan de andra processvärdena kan bli aktuella (Lundquist 2001: 138). Under pågående inbördeskrig går det inte att förvänta sig likadant samtalsklimat som under mer lugna förhållanden. Förutom fascister dödades även tusentals präster – dock skonades de som tidigare behandlat fattiga och rika likvärdigt (Beevor 2006: 109). Även butiksägare, högutbildade och andra borgare kunde gå samma öde till mötes, men de som inte betett sig ”skamligt” skonades vanligtvis (Beevor 2006: 109).

4 Zapatisterna i Chiapas

4.1 Historisk kontext

Strax efter midnatt den 1 januari 1994 gick beväpnade och maskerade kvinnor och män in i staden San Cristobal de Las Casas i Chiapas, Mexikos sydligaste delstat. Skottlossning utbröt mellan rebellerna och ordningsmakten innan rebellerna intog staden. Städerna Las Margaritas och Altamirano intogs på morgonen, även där efter strider med ordningsmakten. Under eftermiddagen föll staden Ocosingo i rebellernas händer och därmed var rebellernas huvudsakliga mål intagna.

Under dagen lästes en text upp i radion där EZLN, Zapatistarmén för Nationell Befrielse, förklarade krig mot den mexikanska armén. I San Cristobal hölls en presskonferens där representanter för zapatisterna informerade om upproret och senare på kvällen inbjöds befolkning till dialog.

Framträdande hela tiden var en man med maskering som kallade sig för Subcomandante Marcos, överbefälhavare för zapatisterna vars identitet fortfarande är hemlig. Speciellt med Marcos, till skillnad från de flesta andra zapatisterna, var att han inte tillhörde indianbefolkningen (Gustafsson 2004: 7ff).

4.1.1 Chiapas innan revolten

För att vidare förstå händelserna kring zapatistupproret är det viktigt att förstå situationen i Chiapas, och även i Mexiko, föreliggande upproret. Chiapas är den sydligaste delstaten i Mexiko och hyser en stor indianbefolkning med rötterna i mayakulturen som för det mesta livnär sig på jordbruk (Gustafsson 2004: 21).

Befolkningsmängden i Chiapas är förhållandevis liten men tillgångarna och produktionen är relativt stor. Dessa tillgångar skapar en stor klyfta mellan de fattiga och rika i delstaten. Ett fåtal familjer äger stora delar av marken vilket leder till att många indianer tvingas arbeta åt de stora jordägarna under dåliga förhållanden (Gustafsson 2004: 21f). Indianbefolkningen har länge setts som billig arbetskraft och haft en underordnad position i samhället, vilket har sina rötter från den spanska kolonisationen för över 500 år sedan.

Den politiska makten i Mexiko har under stora delar av 1900-talet varit koncentrerad till partiet PRI, vilka haft som mål att förverkliga den konstitution som den mexikanska revolutionen i början av 1900-talet resulterade i. Partiets organisation byggde på ett hierarkiskt och korporativt nät inom samhället där

tanken var att bevara balansen mellan de olika samhällsklasserna, något som konstitutionen lade grunden för (Gustafsson 2004: 26). Protester från olika medborgargrupper, som t.ex. studenter, har setts som ett hot mot denna balans och ledde i vissa fall till våldshandlingar (Gustafsson 2004: 27). I Chiapas lade sig jordägarna och företagen med PRI vilket har lett till att de rikare familjerna länge haft monopol på representationsplatserna i delstatsregeringen (Gustafsson 2004: 21, 27).

4.1.2 Zapatiströrelsen växer fram

Bakom zapatistupproret låg tio års förberedelser. EZLN skapades, som en undergrupp till den underjordiska nationella rörelsen FLN, under hösten 1983 då en liten grupp kvinnor och män gav sig ut i Lacandónjungeln (Gustafsson 2004: 40-43). Det första året var svårt för den lilla gerillarörelsen som i stort sett levde på det djungeln i Chiapas kunde erbjuda och var isolerade från omvärlden. I februari 1985 fanns endast åtta personer i EZLN kvar då flera blev tvungna att lämna p.g.a. de svåra levnadsförhållandena. Framförallt de som inte var indianer hade svårt att klara tillvaron (Gustafsson 2004: 43). Gerillarörelsen växte under 1985-86 då de etablerade de första kontakterna med byar i djungeln. Dessa byar hotades av vräkning från staten då de befann sig i områden rika på naturtillgångar. Zapatisterna kunde där erbjuda skydd och militär träning för de unga i byarna i utbyte mot mat och transporter (Gustafsson 2004: 44f).

I djungeln fanns människor från flera av de olika indianfolken vilka ofta sökt sig dit under 1940- och 50-talet som en följd av en stor befolkningstillväxt. Det var i många fall familjer som tidigare varit livegna arbetare på storgodsen som sökte sig dit i hopp om att bygga upp något nytt och odla sin egen jord (Gustafsson 2004: 28). Deras historia hade gjort dem vana vid möten med andra människor som sade sig veta vad som var bäst för indianerna. Ändå sedan de spanska kolonistörerna dök upp till 1900-talets repression från PRI och de rika har indianbefolkningen varit underordnade i samhället. Detta fick Subcomandante Marcos och de andra icke-indianerna att inse att det behövdes en dialog med indianerna för att få med dem i rörelsen (Gustafsson 2004: 50). Snarare än att försöka övertyga indianbefolkningen om den marxist-leninistiska läran, vilken zapatisterna bekände sig vid, fick indianerna inom gerillan konkretisera de abstrakta teorierna för att göra sig förstådda i djungeln (Gustafsson 2004: 45). Detta ledde till att indianerna mer och mer gjorde rörelsen till sin egen.

Jordbrukskriser och en konstitutionsändring som omöjliggjorde tilldelandet av jord till de jordlösa förvärrade situationen för indianerna i Chiapas mot slutet av 80-talet. Som en följd anslöt sig fler och fler byar till zapatisterna och armén lockade till sig tusentals indianer (Gustafsson 2004: 51f). Indianrörelsen tryckte på ledningen för zapatisterna att inleda kriget vilket mottogs med skepsis av den militära ledningen som ännu såg det som en desperat åtgärd. En folkomröstning genomfördes i de byar som stödde gerillan och utslaget visade att majoriteten var för en krigsförklaring. Vid ett möte i byn Prado i Lacandónjungeln lade Marcos fram förslaget (Gustafsson 2004: 52f).

4.1.3 Etablering av en autonom plattform

Att upproret inleddes den 1 januari 1994 var av symbolisk betydelse. Samma dag ingick Mexiko i NAFTA-avtalet (Gustafsson 2004: 10). Zapatisterna gjorde det tydligt från början med vad upproret gick ut på. Orden "Ya Basta!" (enough is enough), symboliserade zapatisternas sak. Det nyliberala NAFTA-projektet sågs som ett ytterligare hot mot indianbefolkningen. Upproret rättfärdigades genom att hänvisa till artikel 39 i den mexikanska konstitutionen som berättar om folkets rätt till den offentliga makten och rättigheten för folket att förändra sin regeringsform (EZLN 1994). De menade att det fick vara nog med den behandling som ursprungsbefolkningen utsattes för och krävde demokrati, frihet och rättvisa för Mexikos folk, i synnerhet den indianska befolkningen (EZLN 2005). Istället för att vara subjekt åt den stat de såg som korruperad var målet att upprätta autonoma samhällen där indianbefolkningen kunde styra själva och administrera rättvisa utifrån deras egna traditioner och seder (Esteva 1999: 164).

Genom spridningen av budskapet bakom revolten lyckades zapatisterna skapa en stor opinion som tryckte på den mexikanska staten att få till en fredlig lösning på konflikten (Olesen 2004: 89, Gilberth, Otero 2001:11). Stora protester mot statens agerande fick till följd att förhandlingar mellan zapatisterna och den mexikanska staten tog fart. Den 12 januari beordrades eldupphör mellan parterna och förhandlingar inleddes (Gustafsson 2004: 13f). Vid det här laget hade den mexikanska armén drivit ur rebellerna ur de städer de övertagit den 1 januari (Foley 1997: 127). Formellt befinner sig zapatisterna fortfarande i krig mot den mexikanska staten även om det inte rör sig om en väpnad konflikt i första hand, repressionen från staten har dock vidhållits.

Paramilitära styrkor har utövat våldshandlingar mot zapatistbyar efter att eldupphöret togs vid. Det mest kända exemplet är från byn Acteal där 45 obeväpnade människor dödades av paramilitära grupper den 22 december 1997. Staten fransäger sig sitt samröre med dessa paramilitära grupper, men uppgifter och dokument har visat att stöd från regeringshåll givits till dessa (Gustafsson 2004: 71ff). Den militära närvaron i Chiapas är stor och ofta koncentrerad i närheten av områden där zapatisterna åtnjuter starkast stöd. Militären utövar påtryckningar mot civilbefolkningen med förhoppningen att denna ska upphöra att stödja zapatisterna (Gustafsson 2004: 70).

4.2 Zapatistiska praktiker

Kapitlet om praktikerna kommer att utformas kortare än det föregående, historiska kapitlet. Dock är bakgrundshistorien och zapatisternas etablering runtom i Chiapas en viktig del där etableringen även får ses som dess praktiker. Vad som dessutom är viktigt att ha i åtanke är det samhällsklimat som praktikerna tar sig i uttryck i. Zapatisternas verksamhet är i stort koncentrerad till landsbygden och djungeln där indianbefolkningen livnär sig på jordbruk. Det är således inte något komplicerat infrastrukturssamhälle som är i fråga. När det gäller att fastställa

praktikerna som utövas har vi framförallt valt att fokusera på hur zapatiströrelsens organisering, för att trygga indianbefolkningarnas autonoma samhällen, är uppbyggda. Det mesta under praktikkapitlet kretsar kring hur dessa autonoma samhällen organiseras ihop för gemensamma strävanden. En del praktiker behandlas direkt i demokratianalysen då de har en nära koppling till beskrivandet av olika demokrativärden.

Zapatisternas organisationsform är uppdelad mellan den militära och civila beslutsfattningen där EZLN, zapatistarmén, liksom andra militära organisationsformer är utformad efter en hierarkisk struktur. Subcomandante Marcos innehar i sin position av överbefälhavare den högst beslutande makten. EZLN lyder dock direkt under CCRI, Underjordiska Revolutionära Indiankommittén, som skapades i samband med mötet i Prado 1993 (Gustafsson 2004: 57). Utmärkande för CCRI är att dess representationsposter endast får innehas av indianer vilket bygger på att zapatisterna företräder indianrörelsens intressen (Gustafsson 2004: 57ff). De personer som sitter i CCRI har valts fram ur en process som har sin början i varje en skild by som stödjer zapatisterna. Via olika lokala och regionala nivåer utses de personer som i slutändan ska representera de olika indianfolken i CCRI.

Trots att denna civila beslutsstruktur har representativa inslag bygger zapatisternas demokratisyn på ett nerifrån och upp-tänkande med de autonoma samhällenas rätt till självbestämmande i fokus (Stahler-Sholk 2007: 54). Genom att ha tagit över jorden som de tidigare inte kunde tilldelas har indianfolken upprättat autonoma civilsamhällen runtom i Chiapas landsbygd och djungel, och därmed även inom den mexikanska staten territorium (Esteva 1999: 162ff). De olika "högre" beslutsinstanser som inrättats i de områden som kontrolleras av zapatisterna har sin främsta uppgift att samordna saker som rör större gemensamma intressen. Vid viktiga beslut ordnas folkomröstningar i byarna för att säkerställa att makten ligger hos folket (Gustafsson 2004: 60). Centralt för att demokratin ska fungera är att folket i byarna har noga koll på vem som representerar dem på olika håll. Genom en nära kontakt med byarna ska representanterna kunna informera vilka beslut som tas och säkerställa att det är folkets vilja som kommer i uttryck (Gustafsson 2004: 59).

Zapatisterna värdesätter ett högt och brett politiskt deltagande vilket bland annat märks av ett högt deltagande bland de ungdomar som växt upp inom de autonoma civilsamhällena (Baronnet 2008: 117ff). Upproret i Chiapas har även lett till att kvinnans roll stärkts. Detta gäller inom både lokala och mer övergripande nivåer inom det politiska beslutsfattandet. Även om det inte råder någon fullständig jämställdhet har zapatisternas uppror inneburit ett växande politiskt engagemang från kvinnor som insett sin samhällsligt underordnade roll (Baronnet 2008: 120).

Utöver EZLN, zapatistarmén, underställdes Zapatistfronten för Nationell Befrielse, FZLN, indianrådet CCRI. Denna civila del av Zapatisterna var ett politiskt initiativ som inbjöd till diskussion med det civila samhället för att främja utvecklingen och hålla partier och regeringen borta (Esteva 1999: 170). FZLN var även det organ som inbjöd till samtal och upprättade nätverk med mexikansk och även internationell opinion som uppmärksammat indianbefolkningens uppror

1994. Olika NGO:s och människorättsorganisationer har verkat i Chiapas sedan upproret inleddes.

Zapatisterna har varit noggranna med att deras projekt ska ha stöd av, och vara betydelsefulla för folket. Denna kontroll av organisationernas verksamhet rättfärdigar zapatisterna med att det är folket, och inte utomstående organisationer som ska föra utvecklingen framåt.

2005 avvecklades FZLN då zapatisterna lanserade sin "Other Campaign" i samband med den sjätte deklARATIONEN från Lacandónjungeln (EZLN 2005). Denna kampanj har sin grund i zapatisternas vilja att sprida sitt budskap om människans frigörelse från nyliberalismen utanför Chiapas. Istället för att utomstående ska besöka de autonoma samhällena i Chiapas för att hämta inspiration började representanter för Zapatisterna besöka olika organisationer på andra håll i Mexiko för att förmedla sina idéer och lärdomar (Stahler-Sholk 2007: 58).

4.3 Demokratianalys

Inom analysen för zapatisterna utgår de två komponenterna politisk beslutsdemokrati/organisationsdemokrati och demokrati som livsform från samma demokrativärden. För dessa två komponenter spårar vi först de olika processvärdena för att slutligen täcka in substansvärdena som en övergripande helhet. Komponenten ekonomisk demokrati blir därav friställd från de övriga i och med användandet av andra värden.

4.3.1 Politisk beslutsdemokrati/Organisationsdemokrati

För den första komponenten, politisk beslutsdemokrati/organisationsdemokrati, ställer zapatisterna höga krav för sin egen legitimitet. Deras verksamhet ska helt utgå från folkets behov och ha en direktdemokratisk förankring. De till zapatisterna knutna autonoma samhällenas intressen blir därför primära, där de enskilda indianbyarna ska styra över sig själva i så stor utsträckning som möjligt. Institutionerna för analysen är de olika lokala och regionala mötesnivåer där representanter för byarna samlas för gemensamma angelägenheter. Som högsta instans finns indianrådet CCRI. Centralt för alla beslutsinstanser är vad zapatisterna kallar "lead by obeying" (Stahler-Sholk 2007: 58). Samtliga beslut som tas ska vara uttryck av folkets vilja, makten ska komma nerifrån.

Processvärdena framgår relativt tydligt inom zapatisternas organisering. Genom nära kontakt med byarna de företräder skapas en *diskussion* mellan representanterna och det folk de representerar. Diskussionen ger också folket en *öppenhet* inför beslutsfattandet då de måste vara säkra på att just deras intressen framförs. Är så inte fallet, att representanten inte tar *ansvar* för den uppgift som tilldelas, byts denna ut mot någon annan (Gustafsson 2004: 59). För värdet

öppenhet är även användandet av direktdemokratiska processer i form av folkomröstningar viktiga att uppmärksamma. Det kvarvarande processvärdet *ömsesidighet*, är svårare att definiera utifrån de beskrivna praktikerna. En institution där värdet kan härledas är de autonoma kommuner som zapatisterna upprättat parallellt med deras egna organisationssystem (Gustafsson 2004: 60ff). Dessa har på flera håll tagit över statens gamla kommunsystem och går ut på att inkludera de människor som visserligen inte anslutit sig till zapatiströrelsen, men som påverkas av rörelsens verksamhet och även i viss mån ställer upp på de politiska kraven.

Inom zapatistarmén ser vi en stark brist på demokrati då denna har en hierarkisk struktur där Subcomandante Marcos verkar inneha en oflyttbar post som överbefälhavare. Visserligen agerar armén endast på order av indianernas egna råd, CCRI, men att därmed motivera att zapatistarmén är demokratisk är inte tillräckligt menar vi.

4.3.2 Demokrati som livsform

För komponenten *demokrati som livsform* är det inledningsvis viktigt att kolla på hur demokratin påverkas av en så nära koppling till väpnat uppror. Vanligtvis brukar man betrakta våld som ett icke-demokratiskt medel, eftersom våld sällan är förenligt med ömsesidighet eller diskussion. I detta fall kan det dock finnas skäl att ompröva detta; just vapnen är det sätt som zapatisterna lyckats nå ut till omvärlden genom. Om upproret 1 januari 1994 istället hade varit en fredlig protest, är det föga sannolikt att någon internationell press hade uppmärksammat det överhuvudtaget. Johnston (2000: 468) skriver:

The Zapatistas hoped to use military means to catalyze the formation of a new historic bloc, comprising new democratic ideas, institutions, and equitable material strategies. Their struggle was based on the premise that a real "revolution" could not occur through a change in the reigns of power, but must involve long-term change at the level of individual consciousness, state institutions, material structures, and civil society.

Om demokraten inte kan göra sig hörd genom andra kanaler än väpnade, måste en dylik praktik naturligtvis accepteras, utan att per definition anses icke-demokratisk. Då andra logiker - såsom marknadens - gör intrång på demokratin domäner måste demokratin självklart förbehålla sig rätten att svara även väpnat på dylika provokationer.

Institutionsnivån för *demokrati som livsform* utgörs av zapatiströrelsen i stort, då komponenten handlar om demokratin som ett sätt att leva tillsammans med andra människor (Lundquist 2001: 89). Det första processvärdet, *öppenhet*, är särskilt intressant med tanke på den stora opinion som ställde sig på zapatisternas sida i samband med upproret. Med hjälp av en mediestrategi lyckades zapatisterna deras åsikter och syn på situationen. Anmärkningsvärt är deras utnyttjande av informationsteknologiska medel såsom internet (Olesen 2004: 89, Gustafsson 2004: 69). Det interkontinentala mötet för mänskligheten och mot nyliberalismen

som zapatisterna inbjöd till 1996 täcker väl in processvärdet *diskussion* under denna komponent. 4000 personer från hela världen deltog i mötet i Lacandónjungeln (Gustafsson 2004: 69f). Även den inrättade "Other Campaign" som zapatisterna upprättat faller in under detta processvärde. Just kampen mot nyliberalismen täcker dessutom in de två kvarvarande processvärdena, *ansvar* och *ömsesidighet*. I sina deklamationer basunerar zapatisterna ut sin kritik mot nyliberalismen och menar på att deras kamp endast är en liten del av den världsliga kampen som de själva tagit ansvar för i fallet Chiapas. De uppmanar andra förtryckta människor att göra samma sak på andra håll vilket täcker in ömsesidighetsaspekten (EZLN 2005).

Utvärderingen av substansvärdenas förverkligande öppnar för en tämligen fri tolkning då det inte finns några strikta definitioner av vad de innebär utan vi får istället se det ur fallets kontext. Upproret i Chiapas var revolt mot det samhälle där indianbefolkningen levde under förtryck från både de rika och staten. *Jämlikheten* blir central för zapatistupproret i och med strävandet att lyfta indianbefolkningen ur dess underordnade samhällsposition. Jämlikheten blir också påtaglig om man kollar på det ökade inflytandet av kvinnor och unga inom zapatisternas organisationsformer. Substansvärdet *frihet* delas in efter negativ frihet och positiv frihet (Lundquist 2001: 116f). Den negativa friheten, d.v.s. frihet från något, upplevs i och med indianbefolkningens frigörelse från dels den mexikanska staten, och även frigörelsen från deras underordnade klassposition som de hade innan upproret. Den positiva friheten, d.v.s. frihet till något, sammanfaller mycket med komponenten ekonomisk demokrati som behandlas nedan. Kortfattat kan sägas att indianbefolkningen efter upproret har tagit tillbaka delar av den mark där de länge levt sina liv, därmed friheten till något.

Organisationsformen där makten ska komma nedifrån och folket ska bestämma över sig själva får även det relateras täckas in av ett frihetstänkande. Just tillbakatagandet av mark täcker i viss mån även in värdet *rättvisa*. Genom att se till de som bor i området och hävda deras rätt till marken gentemot yttre krafter som har andra intressen, som vinstdrivande, motiverar zapatisterna rättvisan med fokus på indianbefolkningen. Substansvärdet *solidaritet* är kanske det som är enklast att påvisa. Zapatisterna ser sig själva som en liten del av en större världslig kamp som vi skrev under komponenten demokrati som livsform. De stödjer andra människors och rörelser kamp för liknande mål och försöker sända hjälp till andra, trots sin egen resursbrist (EZLN 2005).

4.3.3 Ekonomisk demokrati

Zapatistupprorets bakgrunder utgör utgångspunkten för analysen av den kvarvarande komponenten, *ekonomisk demokrati*. Den konstitutionsändring som omöjliggjorde tilldelandet av jord till de fattiga bönderna var en starkt bidragande orsak till att upproret inleddes. Institutionsnivån blir de jordbruk som indianbefolkningen i stor utsträckning lever av. Dessa bedriver de, och bestämmer själva över vilket kan kopplas till värdet *självförvaltning*. Detta står i kontrast till hur det i många fall var innan upproret, då många indianer användes som billig

arbetskraft på de rikas storgods. *Rättvisan* blir i detta sammanhang motiverad med att de nu arbetar, och belönas efter deras egen insats gentemot att behöva arbeta för en godsägare som drar vinning av deras arbete. Indianbefolkningen arbetar enkelt sagt för sig själva istället för åt någon annan. *Solidariteten* för den ekonomiska demokratin liknar i stor mån de övriga komponenterna. Särskilt värt att uppmärksamma här är zapatisternas mål att stödja andra människor. I deras sjätte deklARATION finns ett uttalat mål att sända majs och olja till det kubanska folket (EZLN 2005).

De ovan nämnda värdena för ekonomisk demokrati ska kunna efterlevas utan att avstå ifrån värdena *ekonomisk effektivitet* och *mångfald* enligt Albert och Hahnel (2002: 7f). Dessa två kvarvarande värden har dock i fallet zapatisternas Chiapas varit svåra att spåra. En möjlig förklaring ligger i det agrara samhället som zapatiströrelsen har sitt stöd i och försvarar. Detta jordbrukssamhälle erbjuder inte så många övriga produktionsformer och det blir därför svårt att undersöka ett värde som mångfald.

5 Slutsats och reflektion

Spanska revolutionen visar att det trots en starkt uttalad demokratisk ambition inte är lätt förvekliga folkmakten. Många institutioner framhäver vissa värden på bekostnad av andra. Att på ett tillfredsställande sätt väga demokratiska styrkor och svagheter hos olika institutioner är inget lätt företag. Processvärdena kan med relativ enkelhet jämföras med andra kontexter än den egna; riktningen för en öppen, ömsesidig, diskussionspräglad och ansvarsfylld process går troligtvis att fastställa intersubjektivt med hyfsad precision. Gällande substansen är detta dock svårare, något facit finns inte. Detta är kanske anledningen till att demokratibegreppet ofta fokuseras på förekomsten av allmänna val. Huruvida parterna som deltar i valen har substantiellt demokratiska partiprogram finner man sällan forskning om. Vissa institutioner, exempelvis kollektiviseringen av arbetsplatser på frivillig basis, ger generellt stora demokratiska vinster, i de fall berörda parter har kommit fram till detta genom en demokratiskt acceptabel process. Detta torde gälla lika mycket idag som för 75 år sedan.

Vad som är demokratiskt i ett sammanhang är alltså inte nödvändigtvis det i andra. I Mexiko ser vi goda skäl till att ett väpnat uppror mot statsmakten kan vara berättigat ur demokratisk synpunkt. En intressant fråga är hur generaliserbart detta är. Om t.ex. samerna hade ansett sig hotade av, och revolterat mot den svenska staten, hade detta varit ett demokratiskt acceptabelt förfarande? Svaret på frågan måste bli ”det beror på”, där den svenska statens demokratitillstånd får vägas mot samernas egen demokratigrad. Endast om andra kanaler för inflytande är förverkade, och substansen i det inflytande man söker är sprungen från demokratiska värden, kan våld accepteras som metod.

Zapatisterna visar oss vilken potential det finns i fråga om att engagera människor i demokrati. Deras metoder är viktiga att dra lärdom av när många i västvärlden upplever en ‘demokratins kris’. Zapatisterna har lyckats åstadkommit påtagliga förändringar för att lyfta fram indianbefolkningen i Chiapas intressen. Det är dock viktigt att förhålla sig kritisk mot det faktum att en karismatisk ledare, som Marcos ger intryck av att vara, utgör zapatisternas ansikte utåt. Även om Marcos inte visar några tendenser till maktfullkomlighet, har historien visat oss att ett sådant läge är farligt. ”Makt korrumpierar” är demokratens kanske viktigaste lärdom.

Sammantaget har våra analyser visat varierande resultat av demokratiskt efterlevnad i de valda fallen. Vår förhoppning; att finna fläckfria demokratiska föredömen, infriades inte. Demokratien handlar snarare om att etablera en process, i vilken diskussionen om det goda tar plats och inflytande från antidemokratiska normer. Diskussionen mellan institutioner och värden är helt central i en demokratisk process, som dessutom måste vara kontinuerlig eftersom förutsättningarna hela tiden förändras.

6 Referenser

6.1 Primärkällor

EZLN 1994. First Declaration from the Lacandon Jungle “Today we say ’Ya Basta!’”. [Elektronisk] Tillgänglig: http://accionzapatista.net/documents/nothingForOurselves/First_Declaration.pdf. Hämtdatum: 2011-05-19.

EZLN 2005. Sixth Declaration of the Selva Lacandona. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://webspace.utexas.edu/hcleaver/www/SixthDeclaration.html>. Hämtdatum: 2011-05-19.

6.2 Sekundärkällor

Albert, Michael – Hahnel, Robin, 2002. ”In Defense of Participatory Economics”, *Science & Society*, vol. 66, nr 1, s. 7-21.

Baronnet, Bruno, 2008. ”Rebel Youth and Zapatista Autonomous Education”, *Latin American Perspectives*, vol. 35, nr 4, s. 112-124.

Beevor, Antony, 2006. *Spanska inbördeskriget*. Upplaga 1:3. Lund: Historiska Media.

Bolloten, Burnett, 1991. *The Spanish Civil War: revolution and counterrevolution*. Upplaga 1:1. Chapel Hill: The University of North Carolina Press.

Esteva, Gustavo, 1999. ”The Zapatistas and People’s power”, *Capital & Class*, vol. 23, nr 2, s. 153-182.

Foley, Michael B. 1997. ”Forcing the Political Agenda: The Zapatista Rebellion and the Limits of Ethnic Bargaining in Mexico”, *International Negotiation*, vol. 2, nr 1, s. 123-146.

Getman-Eraso, Jordi, 2008. ”Cease Fire, Comrades! Anarcho-syndicalist Revolutionary Prophecy, Anti-Fascism and the Origins of the Spanish Civil War”, *Totalitarian Movements and Political Religions*, vol. 9, nr 1, s. 93-114.

- Gilbreth, Chris, Otrero, Gerardo, 2001. "Democratization in Mexico: The Zapatista Uprising and Civil Society", *Latin American Perspectives*, vol. 28, nr 4, s. 7-29.
- Gustafsson, Erik (red.), 2004. "Chiapas, zapatisterna och Marcos" i *Subcomandante Marcos: Från sydöstra Mexicos underjordiska berg*. Upplaga 1:1. Stockholm: Ordfront förlag.
- Johnston, José, 2000. "Pedagogical guerrillas, armed democrats, and revolutionary counterpublics: Examining paradox in the Zapatista uprising in Chiapas Mexico", *Theory and Society*, vol 29, nr 4 s. 463-505.
- Leval, Gaston 1975. "Chapter IX: Libertarian Democracy", *Collectives in the Spanish Revolution*. [elektronisk] Tillgänglig: <http://libcom.org/library/collectives-leval-2#ch9>. Hämtdatum: 2011-05-19.
- Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratin och eliterna*. Upplaga 1:8. Lund: Studentlitteratur.
- Morrow, Felix, 1976. *Spanien 1931-1937: revolution och kontrarevolution*. Upplaga 1:1. Stockholm: Röda Rummet.
- Olesen, Thomas, 2004. "The transnational Zapatista solidarity network: an infrastructure analysis", *Global Network*, vol. 4, nr 1, s. 89-107.
- Seidman, Michael, 1982. "Work and Revolution: Workers' Control in Barcelona in the Spanish Civil War, 1936-38", *Journal of Contemporary History*, vol. 17, nr 1, s. 409-433.
- Seidman, Michael, 1988. "Towards a History of Workers' Resistance to Work: Paris and Barcelona during the French Popular Front and the Spanish Revolution, 1936-38", *Journal of Contemporary History*, vol. 23, nr 2, s. 191-220.
- Stahler-Sholk, Richard, 2007. "Resisting Neoliberal Homogenization: The Zapatista Autonomy Movement", *Latin American Perspectives*, vol. 34, nr 2, s. 48-63.